

วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University Journal of Economics

วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิชาการทางเศรษฐศาสตร์และข้อมูลข่าวสารทางด้านเศรษฐกิจภาคเหนือแก่ชุมชน

วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอเชิญชวนให้ท่านส่งบทความ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์ของท่านมาร่วมลงพิมพ์ในวารสาร หากท่านใช้นามแฝงในการเขียน โปรดกรุณาแจ้งชื่อและนามสกุลจริงไปด้วย การปรับปรุงแก้ไขข้อความและถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสม โดยไม่ทำให้เนื้อหาสาระของเรื่องเดิมเสียไป เป็นสิทธิพึงกระทำได้ของกองบรรณาธิการ

เจ้าของ	:	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		
ที่ปรึกษา	:	นายสังคม	สุวรรธรัตน์	คณบดี
	:	นายเอนก	นิมมลรัตน์	รองคณบดี
	:	นายธงชัย	ชูสุวรรณ	รองคณบดี
	:	นางสาวศศิเพ็ญ	พวงสายใจ	รองคณบดี
บรรณาธิการ	:	นายกัญญ์ชล	วัฒนากุล	
บรรณาธิการผู้ช่วย	:	นายธเนศ	ศรีวิชัยลำพันธ์	
ผู้จัดการ	:	นายเอนก	นิมมลรัตน์	
กองบรรณาธิการ	:	นางสาวพรทิพย์	เชียรธีรวิทย์	
	:	นางกาญจนา	โชคถาวร	
	:	นางสาววรลักษณ์	หิมะกลัส	
	:	นางสาวปิยะลักษณ์	ชูทับทิม	
	:	นายคมสัน	สุริยะ	
	:	นางอัญชลี	ขนาบศักดิ์	
	:	นางพัชรินทร์	ศรีสวัสดิ์	
	:	นางสาววรารักษ์	พัฒนเกียรติพงศ์	
	:	นางสุดอนงค์	ชมพล	
	:	นางสินีนานฎ	ศิริตะ	
บรรณาศิลป์	:	นายประเสริฐ	มหาไม้	
	:	นายสุวิทย์	ปิ่นตาเปี้ย	
พัสดุ	:	นายแสง	ไชยสุวรรณ	
	:	นางสาววัลลภา	วราทร	
	:	นางสาวชุตินันท์	สุติวงศ์	
	:	นายสุรินทร์	สุเทพ	
	:	นายสุพจน์	จำปา	

วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University Journal of Economics

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1

มกราคม - เมษายน 2543

บรรณาธิการแถลง

ฉันทณรงค์ วิบูลสันติ	:	เศรษฐศาสตร์พอเพียง : แนวคิดทฤษฎีตะวันออก	1
อารี วิบูลย์พงศ์	:	ทิศทางการวิจัยและหลักสูตรธุรกิจเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจเกษตรไทย	10
อารีย์ เชื้อเมืองพาน	:	วิกฤตการณ์สถาบันการเงินไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน	23
กัญญ์ชล วัฒนากุล	:	การผลิตของภาคเหนือตอนบนในช่วงทศวรรษ 1990	36
ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ และ อารีย์ เชื้อเมืองพาน	:	สถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มสะสมทุนในเขตภาคเหนือตอนบน	49
ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และ อารี วิบูลย์พงศ์	:	พฤติกรรมกรรมการบริโภคกุ้งสดแช่แข็งของตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น	79
ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และ อารี วิบูลย์พงศ์	:	ความสัมพันธ์ระหว่างราคากุ้งกับคุณภาพของกุ้งในตลาดญี่ปุ่นและสหรัฐ	94
ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์	:	The Effect of Rice Harvest Collateral Credit Policy on Rice Price : Statistical Evidence during 1979 – 1997	119
เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และคณะ	:	ผู้หญิงเหนือกับการเลี้ยงโคนม	129

บรรณาธิการแถลง

เศรษฐกิจของประเทศไทยขณะนี้ได้เข้าสู่ปีสุดท้ายของทศวรรษ 1990 ซึ่งจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของทศวรรษใหม่ในอนาคตอันใกล้นี้ตั้งแต่โลกของข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน การจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกในเรื่องการค้าและบริการ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การภาษี ซึ่งจากที่ผ่านในอดีตปรากฏว่าประเทศไทยมีระดับการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสูงมาก และในอนาคตอันใกล้ประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการปรับตัวและต่อสู้กับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพื่อที่จะสามารถดำรงไว้ซึ่งเอกราชทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบไทยเอาไว้ให้แก่ลูกหลานชาวไทยต่อไปในอนาคต ดังนั้นวารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงทำการปรับปรุงเนื้อหาวิชาการที่ทำการเผยแพร่ให้มีระดับความเข้มทางวิชาการ หลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้อ่านแต่ละประเภทตั้งแต่นักวิชาการ นักวิจัย นักธุรกิจ นักศึกษาทั้งระดับอุดมศึกษา และบัณฑิตศึกษา รวมทั้งประชาชนผู้สนใจด้านเศรษฐกิจของประเทศ วารสารนี้จึงช่วยเป็นสื่อให้ผู้อ่านทั้งหลายได้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจแล้วยังอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจทิศทางและปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและต้องเผชิญต่อไปในอนาคตอันใกล้อีกด้วย

ฉะนั้นจึงใคร่ขอเสนอแนวคิดในการปรับตัวของประเทศไทยที่จะนำไปสู่ความเป็นเอกสารทางเศรษฐกิจแบบไทยตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งอาจารย์ธรรณงค์ วิบูลสันติ ได้อธิบายแนวคิดการหลุดพ้นจากการครอบงำของทฤษฎีตะวันตก โดยการนำหลักศาสนาพุทธไปปฏิบัติใน “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงทัศนคติความโลกก่อให้เกิดอุปสงค์ที่จำเป็นและไม่จำเป็นในการดำรงชีวิต หากชาวไทยชาวพุทธสามารถปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาพุทธโดยการลดละเลิกซึ่งตัณหาและความโลภแล้วจะช่วยลดอุปสงค์ที่ไม่จำเป็น ลดการพึ่งต่างชาติและสามารถมีเอกราชทางเศรษฐกิจแบบไทยได้ อีกวิธีหนึ่งซึ่งท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อารี วิบูลย์พงศ์ ได้เสนอวิธีการที่จะต่อสู้ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้โดยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจเกษตรไทยโดยการเร่งพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีความรู้ความสามารถในด้านธุรกิจเกษตรเพื่อที่จะปรับโครงสร้างและเชื่อมโยงภาคการผลิต แปรรูป และการกระจาย ให้สามารถควบคุมผลผลิตได้ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพจึงจะสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ อย่างไรก็ตามทั้งภาคการผลิตและภาคธุรกิจต่าง ๆ ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการสนับสนุนจากสถาบันการเงินที่บ่อยครั้งมักประสบปัญหาและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศให้ถดถอย ซึ่งอาจารย์อารีย์ เชื้อเมืองพาน ได้แสดงให้เห็นว่าปัญหาของสถาบันการเงินของไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันล้วนเกิดจากกฎหมายของประเทศยังมีข้อบกพร่องไม่รัดกุมขณะที่ภาคการเงินมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการอาศัยข้อบกพร่องและช่องโหว่ของกฎหมายหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ขณะเดียวกันหน่วยงานที่กำกับดูแลยังขาดความเด็ดขาดในการจัดการ และเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นยังคงใช้วิธีแก้ปัญหาแบบเดิมโดยรัฐเข้าไปแบกรับภาระความเสียหายอยู่เสมอจึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้เกิดการหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากช่องโหว่ของกฎหมายอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงควรปรับปรุงกฎหมายและองค์กรที่กำกับดูแลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและมีความเข้มแข็งเด็ดขาด ประเทศชาติจึงจะสามารถเจริญก้าวหน้าและพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

ส่วนด้านข้อมูลเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบน ดร.กัญญ์ชล วัฒนากุล ได้อธิบายถึงพื้นฐานของเศรษฐกิจในการผลิตของภาคเหนือตอนบนในช่วงทศวรรษ 1990 โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทการผลิตและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของภูมิภาคจากนั้นได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญของภูมิภาค รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการผลิตทั้งในด้านโครงสร้างและแนวโน้มของการเจริญเติบโตของภาคเหนือตอนบน เช่นเดียวกันอาจารย์ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ และอาจารย์อารีย์ เชื้อเมืองพาน ได้เสนอข้อมูลการสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มสะสมทุนในเขตภาคเหนือตอนบน โดยปรากฏว่าปริมาณเงินทุนเกือบทั้งหมดของกลุ่มสะสมทุนภายในภูมิภาคนี้อยู่ในลักษณะของกลุ่มอมมทรัพย์เพื่อการผลิต ขณะที่จังหวัดเชียงรายจัดได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีจำนวนกลุ่มสะสมทุน สมาชิก และปริมาณเงินทุนสูงที่สุดในเขตภาคเหนือตอนบน

ขณะเดียวกันผลงานการวิจัยของ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และรองศาสตราจารย์ ดร. อารีย์ วิบูลย์พงศ์ เกี่ยวกับการบริโภคกุ้งสดแช่แข็งในตลาดญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา ที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์และความเข้มงวดวิชาการอยู่ในระดับสูงแต่ก็มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัย นักวิชาการและนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนของสองตลาดนี้ โดยตลาดสหรัฐอเมริกา ความต้องการบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยเฉพาะกุ้งที่มีคุณภาพสูง ขณะที่ตลาดญี่ปุ่นการบริโภคเริ่มอืดตัวโดยมีสาเหตุจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ ผู้บริโภคจึงหันมาบริโภคกุ้งที่มีคุณภาพต่ำและราคาถูกลงเนื่องจากกุ้งแช่แข็งถูกมองว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ฉะนั้นอนาคตของการส่งออกกุ้งแช่แข็งของไทยสามารถทำได้โดยการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตนั้นคือราคาที่ถูกลงและส่วนแบ่งตลาดที่เพิ่มขึ้นนั่นเอง งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งซึ่ง ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ ชี้ถึงผลกระทบของนโยบายการรับจำนำข้าวเปลือกต่อราคาข้าวปรากฏว่าราคาข้าวมีการไหวตัวกับปัจจัยภายนอกอันได้แก่ด้านอุปสงค์ อุปทาน อัตราเงินเฟ้อ และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมากกว่าผลจากนโยบายของรัฐที่เพียงแต่ยืดระยะเวลาการบริโภคออกไปเท่านั้น เรื่องสุดท้ายเป็นผลการวิจัยของเบญจพรณ เอกะสิงห์ และคณะ ซึ่งได้แสดงถึงความสำคัญและบทบาทของผู้หญิงเหนือกับการเลี้ยงโคนม ซึ่งพบว่าผู้หญิงเป็นส่วนเสริมช่วยสนับสนุนและแบ่งเบางานของชายในการเลี้ยงโคนม แต่ยังมีข้อจำกัดด้านเวลา และความรู้ความสามารถ เนื่องจากมีภาระงานบ้านเป็นหลักอีกทั้งงานหลักของการเลี้ยงโคนมเป็นงานที่หนักเกินไปสำหรับหญิง จึงเห็นว่าหากมีการแบ่งงานกันทำและมีการบริหารเวลาที่เหมาะสมระหว่างผู้ชายและผู้หญิงแล้วจะสามารถเพิ่มปริมาณและยกระดับคุณภาพของน้ำนมได้

สุดท้ายนี้ทางกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความและผลงานวิจัยที่นำมาเผยแพร่จะเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ท่านผู้อ่านทุกท่าน ในการที่จะหันย้อนกลับไปมองในอดีตที่ผ่านมาและมองไปข้างหน้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต จากนั้นพิจารณาถึงศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันในปัจจุบัน ขอบกพร่องในอดีต โอกาสและอุปสรรคในอนาคตที่จะต้องเผชิญ ฉะนั้นเราจึงควรที่จะมีการกำหนดจุดยืนและปรับตัวในการต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบไทยอย่างไร หรือจะปล่อยตนเองให้ไหลไปตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้โดยที่ไม่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้ตลอดไป

เศรษฐศาสตร์พอเพียง : แนวคิดทฤษฎีตะวันออก

ธันณรงค์ วิบูลสันติ *

"It is ideas, not vested interest, which are dangerous for good or evil." J.M. Keynes 1936.

กฎหมายขาดแคลน (Law of Scarcity)

การเกิดวิชาเศรษฐศาสตร์ตะวันตกอยู่บนพื้นฐานกฎการหายากขาดแคลน (Law of Scarcity) ซึ่งมี 2 ประเด็น คือ:

1. ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด (unlimited Human want)

การบริโภคเป็นจุดหมายปลายทาง เป็นเป้าหมายที่สูงสุดอย่างหนึ่งในชีวิต จากการผลิตและการแจกจ่ายแล้ว มีสิ่งใดขึ้นมา เราบริโภคทางทวารทั้ง 6 ได้หมด ดูแทบจะไม่สิ้นสุดเลย เราบริโภคอาหารพอเพียงกับร่างกายแล้ว เราต้องการกินบรรยากาศอีก จึงต้องมีดนตรีเบา ๆ บรรยากาศดี ๆ ที่ร้านอาหารดี ๆ เหล่านี้เป็นต้น ในสำนักคลาสสิกได้พูดถึงกฎหนึ่งว่า "Supply creates its own demand" เมื่อมีสินค้าแล้วก็มีความต้องการตามมา เมื่อมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกมา เช่น โทรศัพท์ เครื่องถ่ายวิดีโอ เราต่างต้องการทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่มีเลย ปัจจุบันเรามีโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ใหม่ๆ แม้อันเก่าจะยังคงใช้ได้ เราก็มียากได้รุ่นใหม่ อีก เช่น Windows 95 ยังไม่พอ เราต้องการรุ่น 98 ผู้ผลิตชื่อ Bill Gates จึงตั้งชื่อว่า Windows (เพื่อให้โยนออกนอกหน้าตาไปไว ๆ) เขาจะได้ขายได้เป็นมหาเศรษฐีของโลกอันดับ 1 ต่อไป ทั้งนี้โดยการสร้างรุ่นใหม่ให้ถูกใจเพิ่มมากขึ้น มีลูกเล่นมากกว่ารุ่นเก่านิดหน่อย ตามกลยุทธ์การขาย (จั่วจั่ว 90,000 ล้านเหรียญในปี 2542 แต่กำลังโดนข้อหาการผูกขาดและเป็นคดีในศาลสหรัฐอเมริกา) ปัจจุบันมีสินค้าใหม่ๆออกมาแทบจะตามไม่ทันและคนรุ่นก่อนไม่เคยมีเลย ขั้นสุดท้ายของชีวิตชั้นความเจริญของระบบนายทุนคือ "ขั้นอุดมโภคา" (Stage of High Mass Consumption) การบริโภคกลายเป็นเป้าหมายของชีวิตไปแล้ว แล้วลูกหลานกลายเป็นเป้าหมายในไทยตั้งแต่เปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกในปี 1855 ทางเศรษฐศาสตร์จะพูดถึงอุปสงค์ (Demand) เพราะเป็นการแสดงถึงสิ่งที่เป็จริงได้ นั่นคือมีความหมายมากกว่า "ต้องการ" ที่ออกจะเลื่อนลอย และมีแต่ความปรารถนาแต่ไม่มีเงินไปซื้อ การที่มีคำว่า "จำเป็น" "ต้องการ" "ปรารถนา" และ "ค้นหา" จึงต้องพิจารณาโดยละเอียดในกรอบของตะวันออกที่ตะวันตกไม่เคยรู้อย่างลึกซึ้งถึงคำต่างๆเหล่านี้ดีเท่าตะวันออก

* อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่